

Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (suuri jaosto)

26 päivänä kesäkuuta 2018*

Ennakkoratkaisupyyntö – Direktiivi 79/7/ETY – Miesten ja naisten tasa-arvoinen kohtelu sosiaaliturvaa koskevista kysymyksissä – Kansallinen valtioneläkettä koskeva järjestelmä – Sukupuolenvaihdon vahvistamisen edellytykset – Kansallinen lainsäädäntö, jossa tämän vahvistamisen edellytyksenä on ennen sukupuolenvaihdosta solmitun avioliiton peruuttaminen – Valtion vanhuuseläkettä ei myönnetä sukupuoltaan vaihtaneelle henkilölle hankittua sukupuolta koskevasta eläkeiästä lukien – Sukupuoleen perustuva väitön syrjintä

Asiassa C-451/16,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyyntöstä, jonka Supreme Court of the United Kingdom (Yhdistyneen kuningaskunnan ylin tuomioistuin) on esittänyt 10.8.2016 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 12.8.2016, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

MB

vastaan

Secretary of State for Work and Pensions,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (suuri jaosto),

toimien kokoonpanossa presidentti K. Lenaerts, varapresidentti A. Tizzano, jaostojen puheenjohtajat M. Ilešič, T. von Danwitz (esittelevä tuomari), A. Rosas ja J. Malenovský sekä tuomarit E. Juhász, A. Borg Barthet, M. Berger, C. Lycourgos et M. Vilaras,

julkisasiamies: M. Bobek,

kirjaaja: johtava hallintovirkamies L. Hewlett,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 26.9.2017 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

- MB, edustajinaan C. Stothers ja J. Mulryne, solicitors, sekä K. Bretherton ja D. Pannick, QC,
- Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus, asiamiehinaan C. Crane ja S. Brandon, avustajinaan B. Lask, barrister, ja J. Coppel, QC,
- Euroopan komissio, asiamiehinaan C. Valero ja J. Tomkin,

kuultuaan julkisasiamiehen 5.12.2017 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

* Oikeudenkäyntikieli: englanti.

on antanut seuraavan

tuomion

- 1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen asteittaisesta toteuttamisesta sosiaaliturvaa koskevissa kysymyksissä 19.12.1978 annetun neuvoston direktiivin 79/7/ETY (EYVL 1979, L 6, s. 24) tulkintaa.
- 2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa asianosaisina ovat MB ja Secretary of State for Work and Pensions (työ- ja eläke ministeri, Yhdistynyt kuningaskunta) ja jossa on kyse siitä, että MB:lle kieltäydettiin myöntämästä valtion vanhuuseläkettä sitä sukupuolta koskevasta lakisääteisestä eläkeiästä lukien, jonka hän on hankkinut sukupuolenvaihdoksella.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin oikeus

- 3 Direktiivin 79/7 3 artiklan 1 kohdan a alakohdan kolmannen luetelmakohdan mukaan sitä sovelletaan lakisääteisiin järjestelmiin, jotka antavat turvaa muun muassa vanhuuden varalta.
- 4 Direktiivin 4 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Tasa-arvoisen kohtelun periaatteella tarkoitetaan, että minkäänlaista sukupuoleen perustuvaa syrjintää ei saa esiintyä välittömästi eikä välillisesti etenkin siviilisäädyn tai perheaseman perusteella eikä varsinkaan, kun on kysymyksessä:

- järjestelmien soveltamisala ja niiden piiriin pääsemisen edellytykset;
- –”

- 5 Mainitun direktiivin 7 artiklan 1 kohdan a alakohdassa säädetään seuraavaa:

”Tämä direktiivi ei rajoita jäsenvaltioiden oikeutta jättää sen soveltamisalan ulkopuolelle:

- a) eläkeiän määrittelyä vanhuus- ja työeläkkeen myöntämiseksi sekä sen mahdollisia vaikutuksia muihin etuuksiin”.

- 6 Miesten ja naisten yhtäläisten mahdollisuuksien ja yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta työhön ja ammattiin liittyvissä asioissa 5.7.2006 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2006/54/EY (EUVL 2006, L 204, s. 23) 2 artiklan 1 kohdan a alakohdassa säädetään seuraavaa:

”Tässä direktiivissä sovelletaan seuraavia määritelmiä:

- a) ’välitön syrjintä’: tilanne, jossa henkilöä kohdellaan sukupuolen perusteella epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta kohdellaan, on kohdeltu tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa”.

Yhdistyneen kuningaskunnan oikeus

- 7 Sosiaaliturvamaksuista ja -etuuksista annetun vuoden 1992 lain (Social Security Contributions and Benefits Act 1992) 44 §, luettuna yhdessä kyseisen lain 122 §:n kanssa ja eläkkeistä annetun vuoden 1995 lain (Pensions Act 1995) liitteessä 4 oleva 1 kohta vaikuttavat yhdessä siten, että nainen, joka on syntynyt ennen 6.4.1950, saa oikeuden valtion A-luokan vanhuuseläkkeeseen 60 vuoden iässä, kun taas mies, joka on syntynyt ennen 6.12.1953, saa tämän oikeuden 65 vuoden iässä.
- 8 Sukupuolen vahvistamisesta vuonna 2004 annetun lain (Gender Recognition Act 2004, jäljempänä GRA) 1 §:ssä, sellaisena kuin sitä sovelletaan pääasiassa, säädettiin, että henkilö voi hakea Gender Recognition Panelilta (sukupuolen vahvistamislautakunta, jäljempänä GRP) täydellistä sukupuolen vahvistamistodistusta, johon kirjataan hänen sukupuolensa muutos sillä perusteella, että hän elää toisen sukupuolen mukaisesti. Tällaisen vahvistamistodistuksen kohteena oleva hakijan sukupuoli on kyseisen säännöksen mukaan hankittu sukupuoli.
- 9 Lain 2 §:n 1 momentissa säädettiin, että GRP:n on hyväksyttävä hakemus, jos
 - a) hakijalla on tai on ollut sukupuoli-identiteetin häiriö;
 - b) hakija on elänyt hankitun sukupuolen mukaisesti vähintään kaksi vuotta hakemuksen jättämisajankohtaan mennessä;
 - c) hakija aikoo elää hankitun sukupuolen mukaisesti kuolemaansa saakka ja
 - d) hakija täyttää [GRA:n] 3 §:ssä asetetut näyttöä koskevat vaatimukset”.
- 10 Lain 3 §:ssä, jonka otsikko on ”Näyttö”, säädettiin, että hakijan on toimitettava kahden lääkärin tai lääkärin ja psykologin lausunto.
- 11 GRA:n 4 §:n, jonka otsikko on ”Hyväksytyt hakemukset”, 2 momentissa säädettiin, että naimaton hakija voi vaatia täydellistä vahvistamistodistusta, kun taas pykälän 3 momentin mukaan avioliitossa oleva hakija voi saada vain väliaikaisen vahvistamistodistuksen.
- 12 Lain 9 §:n 1 momentissa säädettiin, että täydellisen sukupuolen vahvistamistodistuksen myöntäminen merkitsee hakijan hankitun sukupuolen täysimääräistä tunnustamista kaikissa tarkoituksissa, Kyseisen lain liitteessä 5 olevassa 7 kohdassa, joka koskee erityisesti täydellisen sukupuolen vahvistamistodistuksen vaikutuksia valtion vanhuuseläkettä koskevaan oikeuteen, säädettiin, että kun todistus on myönnetty, kaikki vanhuuseläkeoikeutta koskevat kysymykset on ratkaistava ikään kuin henkilö olisi aina elänyt siinä sukupuolella, jonka hän muutoksella hankki.
- 13 Väliaikaisen sukupuolen vahvistamistodistuksen nojalla avioliitossa oleva hakija saattoi hakea tuomioistuimelta avioliiton peruuttamista. GRA:n 5 §:n 1 momentin mukaan tuomioistuin, joka teki päätöksen avioliiton peruuttamisesta, oli velvollinen myöntämään täydellisen vahvistamistodistuksen.
- 14 Vuoden 1973 avioliittolain (Matrimonial Causes Act 1973) 11 §:n c kohdassa, sellaisena kuin sitä sovellettiin pääasiassa kyseessä olevana ajankohtana, säädettiin, että pätevä avioliitto tuli oikeudellisesti kysymykseen ainoastaan miehen ja naisen välillä.
- 15 Samaa sukupuolta olevien henkilöiden avioliitosta annettu vuoden 2013 laki (Marriage (Same Sex Couples) Act 2013), joka tuli voimaan 10.12.2014, mahdollistaa samaa sukupuolta olevien henkilöiden avioitumisen. Sen liitteen 5 säännöksillä muutettiin GRA:n 4 §:ää siten, että GRP:n on myönnettävä täydellinen sukupuolen vahvistamistodistus avioliitossa olevalle hakijalle, jos hakijan aviopuoliso on antanut tähän suostumuksensa. Samaa sukupuolta olevien henkilöiden avioliitosta annettua vuoden 2013 lakia ei kuitenkaan sovelleta pääasiassa.

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymys

- 16 MB on vuonna 1948 miehenä syntynyt henkilö, joka avioitui vuonna 1974. Hän alkoi elää naisena vuonna 1991, ja vuonna 1995 hänelle tehtiin sukupuolenkorjausleikkaus.
- 17 MB:llä ei kuitenkaan ole täydellistä sukupuolen vahvistamistodistusta, jonka myöntäminen pääasiassa kyseessä olevan kansallisen lainsäädännön nojalla edellyttää avioliiton peruuttamista. Hän ja hänen aviopuolisonsa haluavat uskonnollisista syistä pysyä avioliitossa.
- 18 Vuonna 2008 MB, täytettyään 60 vuotta eli iän, jonka saavutettuaan ennen 6.4.1950 syntyneet naiset voivat kansallisen lainsäädännön perusteella saada valtion ns. A-luokan vanhuuseläkettä, haki tätä vanhuuseläkettä kyseisestä iästä lukien niiden maksujen perusteella, jotka hän oli ammatillisen toimintansa aikana maksanut valtion vanhuuseläkejärjestelmään.
- 19 Hänen hakemuksensa hylättiin 2.9.2008 annetulla päätöksellä siitä syystä, että koska hänellä ei ole täydellistä sukupuolen vahvistamistodistusta, häntä ei voida pitää naisena hänen lakisääteisen eläkeikänsä määrittämistä varten.
- 20 MB:n tästä päätöksestä tekemän valituksen hylkäsivät sekä First-tier Tribunal (alioikeus, Yhdistynyt kuningaskunta), Upper Tribunal (ylioikeus) että Court of Appeal (muutoksenhakutuomioistuin).
- 21 MB teki valituksen Supreme Court of the United Kingdomiin (Yhdistyneen kuningaskunnan ylin tuomioistuin) sillä perusteella, että pääasiassa kyseessä oleva kansallinen lainsäädäntö merkitsi direktiivin 79/7 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua sukupuoleen perustuvaa syrjintää.
- 22 Ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevasta päätöksestä käy ilmi, että MB täyttää pääasiassa kyseessä olevan, henkilön oikeudellista asemaa koskevan kansallisen lainsäädännön mukaiset fyysiset, sosiaaliset ja psykologiset kriteerit, jotta hänen sukupuolenvaihdoksensa voidaan vahvistaa oikeudellisesti. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin selittää, että pääasian taustalla olevien tosiseikkojen tapahtuma-aikaan kansallisessa lainsäädännössä asetettiin kuitenkin tämän vahvistamisen ja edellä 17 kohdassa tarkoitettua todistuksen myöntämisen edellytykseksi ennen tätä muutosta solmitun avioliiton peruuttaminen. Kyseinen tuomioistuin toteaa edelleen, että tätä peruuttamista edellytettiin myös, jotta MB:n kaltainen sukupuoltaan vaihtanut henkilö sai oikeuden mainittuun vanhuuseläkkeeseen siitä lakisääteisestä eläkeiästä lukien, joka koskee sukupuolta, jonka tämä henkilö on hankkinut.
- 23 Työ- ja eläkeministeri totesi ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomioistuimessa, että yhteisöjen tuomioistuimen 7.1.2004 antamaan tuomioon K. B. (C-117/01, EU:C:2004:7, 35 kohta) ja 27.4.2006 antamaan tuomioon Richards (C-423/04, EU:C:2006:256, 21 kohta) perustuvan oikeuskäytännön mukaan jäsenvaltioiden tehtävänä on määrittää henkilön sukupuolenvaihdon oikeudellisen vahvistamisen edellytykset. Hän totesi, että näitä edellytyksiä ei voida rajoittaa sosiaalisiin, fyysisiin ja psykologisiin kriteereihin vaan niihin voi kuulua myös siviilisäätyn liittyviä kriteerejä.
- 24 Työ- ja eläkeministeri huomautti tässä yhteydessä, että Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on vahvistanut, että jäsenvaltiot voivat asettaa henkilön sukupuolenvaihdon tunnustamisen edellytykseksi tämän avioliiton peruuttamisen (Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 16.7.2014, Hämäläinen v. Suomi, CE:ECHR:2014:0716JUD003735909). Se totesi, että vaikka ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi Roomassa 4.11.1950 allekirjoitetussa yleissopimuksessa edellytetään, että sopimusvaltiot tunnustavat sukupuolensa vaihtaneen henkilön hankitun sukupuolen, siinä ei kuitenkaan edellytetä, että ne sallivat avioliitot samaa sukupuolta olevien henkilöiden välillä. Perinteisen käsityksen eli sen, että avioliitto on miehen ja naisen välinen liitto, säilyttämisen tavoite voisi nimittäin oikeuttaa tällaisen edellytyksen asettamisen sukupuolenvaihdon tunnustamiselle.

- 25 Tässä tilanteessa Supreme Court of the United Kingdom päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

”Onko direktiivi 79/7 esteenä sille, että kansallisessa lainsäädännössä asetetaan edellytys, jonka mukaan henkilön, joka on vaihtanut sukupuoltaan, on sen lisäksi, että hän täyttää sukupuolen vaihtamisen fyysiset, sosiaaliset ja psykologiset kriteerit, myös oltava naimaton, jotta hän saa oikeuden valtion vanhuuseläkkeeseen?”

Ennakkoratkaisukysymyksen tarkastelu

- 26 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin kysyy kysymyksellään ennen kaikkea, onko direktiiviä 79/7, erityisesti sen 4 artiklan 1 kohdan ensimmäistä luetelmakohtaa, luettuna yhdessä sen 3 artiklan 1 kohdan a alakohdan kolmannen luetelmakohdan ja 7 artiklan 1 kohdan a alakohdan kanssa, tulkittava siten, että se on esteenä kansalliselle lainsäädännölle, jossa asetetaan edellytys, jonka mukaan henkilön, joka on vaihtanut sukupuoltaan, on täytettävä paitsi fyysiset, sosiaaliset ja psykologiset kriteerit, myös se edellytys, että hän ei ole avioliitossa sitä sukupuolta olevan henkilön kanssa, jonka hän on sukupuolenvaihdoksessa hankkinut, jotta hän saa oikeuden valtion vanhuuseläkkeeseen tätä hankittua sukupuolta olevia henkilöitä koskevasta lakisääteisestä eläkeiästä lukien.
- 27 On ensiksi huomattava, että pääasia ja unionin tuomioistuimelle esitetyt kysymykset koskevat ainoastaan pääasiassa kyseessä olevan valtion vanhuuseläkkeen myöntämisedellytyksiä. Unionin tuomioistuimelle ei siis ole esitetty kysymystä siitä, voidaanko sukupuolenvaihdon oikeudellisen tunnustamisen edellytykseksi yleisesti asettaa ennen tätä sukupuolenvaihdosta solmitun avioliiton peruuttaminen.
- 28 Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus katsoo, että sukupuolenvaihdon oikeudellinen tunnustaminen ja avioliitto ovat jäsenvaltioiden toimivaltaan siviilisäätyä koskevissa asioissa kuuluvia kysymyksiä. Käyttäessään tätä toimivaltaa jäsenvaltiot, jotka eivät salli samaa sukupuolta olevien henkilöiden välisiä avioliittoja, voisivat siis tehdä valtion vanhuuseläkkeen myöntämisen riippuvaiseksi tällaisten henkilöiden aiemman avioliiton peruuttamisesta.
- 29 Tältä osin on palautettava mieleen, että vaikka unionin oikeus ei vaikuta jäsenvaltioiden toimivaltaan henkilöiden siviilisäädyn ja henkilön sukupuolenvaihdon oikeudellisen tunnustamisen alalla, jäsenvaltioiden on kuitenkin tätä toimivaltaa käyttäessään noudatettava unionin oikeutta, erityisesti syrjintäkiellon periaatetta koskevia säännöksiä ja määräyksiä (ks. vastaavasti tuomio 27.4.2006, Richards, C-423/04, EU:C:2006:256, 21–24 kohta; tuomio 1.4.2008, Maruko, C-267/06, EU:C:2008:179, 59 kohta ja tuomio 5.6.2018, Coman ym., C-673/16, EU:C:2018:385, 37 ja 38 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 30 Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä seuraa erityisesti, että kansallinen lainsäädäntö, jossa asetetaan eläke-etuuden saamiselle siviilisäätyyn liittyvä edellytys, ei voi välttyä sukupuoleen perustuvan syrjinnän kiellon periaatteelta, joka on SEUT 157 artiklassa vahvistettu työntekijän palkkaa koskien (ks. vastaavasti EY 141 artiklan osalta tuomio 7.1.2004, K. B., C-117/01, EU:C:2004:7, 34–36 kohta).
- 31 Tästä seuraa, että jäsenvaltioiden on noudatettava direktiivin 79/7, jolla toteutetaan miesten ja naisten välistä syrjintää koskevan kiellon periaate sosiaaliturvaa koskevissa kysymyksissä, 4 artiklan 1 kohtaa, kun ne käyttävät toimivaltaansa siviilisäätyä koskevissa asioissa.

- 32 Erityisesti kyseisen direktiivin 4 artiklan 1 kohdan ensimmäisessä luetelmakohdassa, luettuna yhdessä sen 3 artiklan 1 kohdan a alakohdan kolmannen luetelmakohdan kanssa, kielletään kaikki sukupuoleen perustuva syrjintä siltä osin kuin kyse on muun muassa vanhuuden varalta turvaa antavien lakisääteisten järjestelmien piiriin pääsemisen edellytyksistä.
- 33 Pääasian asianosaisten välillä on riidatonta, että kyseessä oleva valtion vanhuuseläkejärjestelmä kuuluu näihin järjestelmiin.
- 34 Kuten direktiivin 2006/54 2 artiklan 1 kohdan a alakohdasta ilmenee, sukupuoleen perustuva välitön syrjintä on tilanne, jossa henkilöä kohdellaan sukupuolen perusteella epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta kohdellaan, on kohdeltu tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa. Tämä käsite on ymmärrettävä samalla tavoin direktiivin 79/7 asiayhteydessä.
- 35 Unionin tuomioistuimen vakiintuneessa oikeuskäytännössä on katsottu, että kun otetaan huomioon viimeksi mainitun direktiivin tarkoitus ja sillä suojattujen oikeuksien luonne, sen on katsottava koskevan myös syrjintää, joka perustuu asianomaisen henkilön sukupuolenvaihdokseen (ks. vastaavasti tuomio 27.4.2006, Richards, C-423/04, EU:C:2006:256, 23 ja 24 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Vaikka on niin – kuten edellä 29 kohdassa on todettu –, että jäsenvaltioiden on määritettävä henkilöiden sukupuolenvaihdon oikeudellisen tunnustamisen edellytykset, on todettava, että direktiivin 79/7 soveltamiseksi henkilöiden, jotka ovat eläneet pitkän ajan muuta kuin syntymässään määritettyä sukupuolta olevina henkilöinä ja jotka ovat läpikäyneet sukupuolenkorjausleikkauksen, on katsottava vaihtaneen sukupuolta.
- 36 Tässä tapauksessa pääasiassa kyseessä olevassa kansallisessa lainsäädännössä asetetaan sen edellytykseksi, että sukupuoltaan vaihtaneella henkilöllä on oikeus valtion vanhuuseläkkeeseen tätä hankittua sukupuolta olevia henkilöitä koskevasta lakisääteisestä eläkeiästä lukien, muun muassa ennen tätä sukupuolenvaihdosta mahdollisesti solmitun avioliiton peruuttaminen. Sen sijaan unionin tuomioistuimen käytettävissä olevasta asiakirja-aineistosta ilmenevien tietojen mukaan tätä avioliiton peruuttamista koskevaa edellytystä ei sovelleta henkilöön, joka on säilyttänyt syntymässä määritetyn sukupuolensa ja on avioliitossa ja voi näin ollen saada mainittua vanhuuseläkettä tätä sukupuolta olevia henkilöitä koskevasta lakisääteisestä eläkeiästä lukien siviilisäädystään riippumatta.
- 37 On siis ilmeistä, että tässä kansallisessa lainsäädännössä kohdellaan epäedullisemmin henkilöä, joka on vaihtanut sukupuoltaan avioitumisensa jälkeen, kuin henkilöä joka on säilyttänyt syntymässä määritetyn sukupuolensa ja on avioliitossa.
- 38 Tällainen epäedullinen kohtelu perustuu sukupuoleen ja voi merkitä direktiivin 79/7 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua välitöntä syrjintää.
- 39 On vielä tutkittava, ovatko avioitumisen jälkeen sukupuolta vaihtaneen henkilön ja syntymässä määritetyn sukupuolensa säilyttäneen avioliitossa olevan henkilön tilanteet vertailukelpoisia keskenään.
- 40 Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus katsoo, että nämä tilanteet eivät ole vertailukelpoisia keskenään, koska kyseessä olevilla henkilöillä on erilainen tilanne aviollisen aseman suhteen. Henkilö, joka on vaihtanut sukupuoltaan avioitumisensa jälkeen, onkin avioliitossa sitä sukupuolta olevan henkilön kanssa, jonka hän on hankkinut, mikä sen sijaan ei ole tilanne sellaisen henkilön osalta, joka on säilyttänyt syntymässä määritetyn sukupuolensa ja solminut avioliiton toista sukupuolta olevan henkilön kanssa. Kun otetaan huomioon pääasiassa kyseessä oleva avioliiton peruuttamista koskeva edellytys, jonka tarkoituksena on välttää samaa sukupuolta olevien henkilöiden välisten avioliittojen olemassaolo, tämä ero merkitsee kyseisen hallituksen mukaan, että näiden henkilöiden tilanteet eivät ole keskenään vertailukelpoisia.

- 41 Tältä osin on palautettava mieleen, että tilanteen vertailukelpoisuutta koskevana vaatimuksena ei ole tilanteiden samanlaisuus vaan ainoastaan niiden samankaltaisuus (ks. vastaavasti tuomio 10.5.2011, Römer, C-147/08, EU:C:2011:286, 42 kohta ja tuomio 19.7.2017, Abercrombie & Fitch Italia, C-143/16, EU:C:2017:566, 25 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 42 Tilanteiden vertailukelpoisuutta ei ole tutkittava kokonaisuutena ja abstraktisti vaan tapauskohtaisesti ja konkreettisesti kaikkien näille tilanteille ominaisten seikkojen perusteella sen kansallisen lainsäädännön, jolla kyseessä oleva erottelu on luotu, tarkoituksen ja päämäärän kannalta sekä tarvittaessa sen alan periaatteiden ja tavoitteiden kannalta, johon kyseinen kansallinen lainsäädäntö kuuluu (ks. vastaavasti tuomio 16.12.2008, Arcelor Atlantique ja Lorraine ym., C-127/07, EU:C:2008:728, 25 ja 26 kohta; tuomio 16.7.2015, CHEZ Razpredelenie Bulgaria, C-83/14, EU:C:2015:480, 89 ja 90 kohta ja tuomio 9.3.2017, Milkova, C-406/15, EU:C:2017:198, 56 ja 57 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 43 Tässä tapauksessa ennakkoratkaisupyyntöön sisältyvistä tiedoista käy ilmi, että pääasiassa kyseessä oleva kansallinen lainsäädäntö koskee valtion ns. A-luokan vanhuuseläkkeen, jota voivat vaatia lakisääteisen eläkeiän saavuttaneet henkilöt, myöntämistä. Pääasian asianosaiset täsmensivät unionin tuomioistuimen istunnossa, että kansallisessa lainsäädännössä myönnetään tällainen vanhuuseläke kaikille tämän iän saavuttaneille, jotka ovat suorittaneet riittävästi maksuja Yhdistyneen kuningaskunnan julkiseen eläkejärjestelmään. Pääasiassa kyseessä oleva valtion lakisääteinen vanhuuseläkejärjestelmä antaa siis turvaa vanhuuden varalta siten, että asianomaiselle henkilölle annetaan vanhuuseläkkeeseen yksilöllinen oikeus, joka on hankittu hänen työuransa aikana suoritettujen maksujen perusteella, ja näin on hänen siviilisäädystään riippumatta.
- 44 Kun otetaan huomioon edellisessä kohdassa täsmennetyt tämän vanhuuseläkkeen tarkoitus ja myöntämisedellytykset, sukupuolensa avioitumisensa jälkeen vaihtaneen henkilön tilanne ja syntymässä määritetyn sukupuolensa säilyttäneen ja avioliitossa olevan henkilön tilanteet ovat näin ollen vertailukelpoiset.
- 45 Kuten julkisasiamies totesi ratkaisuehdotuksensa 43 kohdassa, Yhdistyneen kuningaskunnan hallituksen argumentaatiolla, jossa korostetaan henkilöiden siviilisäätöjen välistä eroa, pyritään tekemään siviilisäädystä ratkaiseva osatekijä, joka määrittää vertailukelpoisuuden, vaikka siviilisäädyllä sinällään, kuten edellä tämän tuomion 43 kohdassa on todettu, ei ole merkitystä pääasiassa kyseessä olevan valtion vanhuuseläkkeen myöntämisen kannalta.
- 46 Kyseisen hallituksen esittämä avioliiton peruuttamista koskevan edellytyksen tarkoitus eli samaa sukupuolta olevien henkilöiden välisten avioliittojen estäminen ei liity kyseisen vanhuuseläkkeen järjestelmään. Näin ollen kyseinen tarkoitus ei vaikuta sukupuolensa avioitumisen jälkeen vaihtaneen henkilön ja syntymässä määritetyn sukupuolensa säilyttäneen ja avioliitossa olevan henkilön tilanteiden vertailukelpoisuuteen, kun otetaan huomioon kyseisen vanhuuseläkkeen tarkoitus ja myöntämisedellytykset, sellaisina kuin ne on täsmennetty edellä tämän tuomion 43 kohdassa.
- 47 Tätä tulkintaa ei horjuta Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntö, johon Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus vielä viittaa riitauttaakseen näiden henkilöiden tilanteiden vertailukelpoisuuden. Kuten julkisasiamies totesi ratkaisuehdotuksensa 44 kohdassa, Euroopan ihmisoikeustuomioistuin arvioi 16.7.2014 antamassaan tuomiossa Hämäläinen v. Suomi (CE:ECHR:2014:0716JUD003735909, 111 ja 112 kohta) sitä, onko sukupuolenkorjausleikkauksen avioliiton solmimisensa jälkeen läpikäyneen henkilön tilanne vertailukelpoinen avioliitossa olevan henkilön, joka ei ole vaihtanut sukupuoltaan, tilanteen kanssa, kun otetaan huomioon kyseessä olleen, sukupuolenvaihdoksen oikeudellista tunnustamista väestörekisteriin liittyvissä asioissa koskevan kansallisen lainsäädännön kohde. Sen sijaan – kuten edellä tämän tuomion 27 kohdassa on korostettu – pääasiassa on kyseessä asianomaisten henkilöiden tilanteiden vertailukelpoisuus sellaiseen lainsäädäntöön nähden, jonka kohde on erityisesti oikeus valtion vanhuuseläkkeeseen.

- 48 Näin ollen on todettava, että pääasiassa kyseessä olevassa kansallisessa lainsäädännössä kohdellaan välittömästi sukupuolen perusteella epäsuotuisammin henkilöä, joka on vaihtanut sukupuoltaan avioitumisensa jälkeen, kuin henkilöä, joka on säilyttänyt syntymässä määritetyn sukupuolensa ja on avioliitossa, vaikka nämä henkilöt ovat keskenään vertailukelpoisissa tilanteissa.
- 49 Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus väittää kuitenkin, että tavoite samaa sukupuolta olevien henkilöiden välisten avioliittojen estämisestä voisi oikeuttaa sen, että vain sukupuoltaan vaihtaneisiin henkilöihin sovellettaisiin edellytystä tämän henkilön aiemmin solmiman avioliiton peruuttamisesta, koska kansallisessa lainsäädännössä ei pääasian tosiseikkojen tapahtuma-aikaan sallittu samaa sukupuolta olevien henkilöiden välistä avioliittoa.
- 50 Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä on kuitenkin katsottu, että poikkeaminen direktiivin 79/7 4 artiklan 1 kohdassa vahvistetusta sukupuoleen perustuvan välittömän syrjinnän kiellosta on mahdollista vain tämän direktiivin säännöksissä tyhjentävästi luetelluissa tapauksissa (ks. vastaavasti tuomio 21.7.2005, Vergani, C-207/04, EU:C:2005:495, 34 ja 35 kohta ja tuomio 3.9.2014, X, C-318/13, EU:C:2014:2133, 34 ja 35 kohta). Tavoite, johon Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus vetoaa, ei kuitenkaan vastaa mitään tässä direktiivissä sallituista poikkeuksista.
- 51 Siltä osin kuin erityisemmin on kyse tämän direktiivin 7 artiklan 1 kohdan a alakohdassa tarkoitettua poikkeuksesta, unionin tuomioistuin on jo katsonut, että säännöksessä ei sallita jäsenvaltioiden kohdella eri tavalla sukupuoltaan avioitumisensa jälkeen vaihtanutta henkilöä ja syntymässä määritetyn sukupuolensa säilyttäneitä ja avioliitossa olevaa henkilöä siltä osin kuin kyse on valtion vanhuuseläkkeeseen oikeuttavasta iästä (ks. vastaavasti tuomio 27.4.2006, Richards, C-423/04, EU:C:2006:256, 37 ja 38 kohta).
- 52 Pääasiassa kyseessä oleva kansallinen säännöstö merkitsee siis sukupuoleen perustuvaa välitöntä syrjintää ja on näin ollen direktiivin 79/7 mukaan kielletty.
- 53 Kaiken edellä esitetyn perusteella esitettyyn kysymykseen on vastattava, että direktiiviä 79/7, erityisesti sen 4 artiklan 1 kohdan ensimmäistä luetelmakohtaa, luettuna yhdessä sen artiklan 1 kohdan a alakohdan kolmannen luetelmakohdan ja 7 artiklan 1 kohdan a alakohdan kanssa, on tulkittava siten, että se on esteenä kansalliselle lainsäädännölle, jossa vaaditaan, että henkilön, joka on vaihtanut sukupuoltaan, on täytettävä paitsi fyysiset, sosiaaliset ja psykologiset kriteerit, myös se edellytys, että hän ei ole avioliitossa sitä sukupuolta olevan henkilön kanssa, jonka hän on sukupuolenvaihdoksessa hankkinut, jotta hän saa oikeuden valtion vanhuuseläkkeeseen tätä hankittua sukupuolta olevia henkilöitä koskevasta lakisääteisestä eläkeiästä lukien.

Oikeudenkäyntikulut

- 54 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (suuri jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

Miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen asteittaisesta toteuttamisesta sosiaaliturvaa koskevissa kysymyksissä 19.12.1978 annettua neuvoston direktiiviä 79/7/ETY, erityisesti sen 4 artiklan 1 kohdan ensimmäistä luetelmakohtaa, luettuna yhdessä sen 3 artiklan 1 kohdan a alakohdan kolmannen luetelmakohdan ja 7 artiklan 1 kohdan a alakohdan kanssa, on tulkittava siten, että se on esteenä kansalliselle lainsäädännölle, jossa vaaditaan, että henkilön, joka on vaihtanut sukupuoltaan, on täytettävä paitsi fyysiset, sosiaaliset ja psykologiset kriteerit, myös se

edellytys, että hän ei ole avioliitossa sitä sukupuolta olevan henkilön kanssa, jonka hän on sukupuolenvaihdoksessa hankkinut, jotta hän saa oikeuden valtion vanhuuseläkkeeseen tätä hankittua sukupuolta olevia henkilöitä koskevasta lakisääteisestä eläkeiästä lukien.

Allekirjoitukset